

Poglavlje 44

Πλουτάρχου Πῶς ἂν τις αἴσθοιτο ἑαυτοῦ προκόπτοντος ἐπ' ἀρετῇ 77d

O tekstu

„Kako se može osjetiti vlastiti napredak u vrlini” posljednji je esej u prvoj od 14 knjiga zbirke Ἠθικά (*Moralia, Spisi o moralu*). Plutarh osporava dvije važne postavke stoika: prvo, da samo mudrac može imati udjela u vrlini (pri čemu se i mudrost i vrlina stječu odjednom, a ne postupno); drugo, ako tko nije savršen, tj. mudar, nije važno koliko je zapravo njegovo nesavršenstvo, jesu li njegovi nedostaci veliki ili mali. Zdrav razum buni se protiv takvih ekstremnih učenja, i Plutarh pokazuje da je napredak u vrlini (προκοπή ἐπ' ἀρετῇ) moguć, kao i da postoji obilje znakova toga napretka. Esej je posvećen Kvintu Soziju Senecionu, jednomu od brojnih Plutarhovih prijatelja Rimljana. Senecion je dvaput bio konzul na početku Trajanove vladavine (od 98. po Kr.). Na Senecionov je zahtjev Plutarh sastavio dijalog Συμποσιακά τῶν ἑπτὰ σοφῶν (*Gozba sedam mudraca*, također dio Ἠθικά), a Senecionu su posvećeni i životopisi Tezeja i Romula, Demostena i Cicerona, Diona i Bruta. I Plinije Mlađi uputio mu je dva pisma (1, 13 i 4, 4).

U ovome odlomku Plutarh upozorava da je još Heziodu bilo jasno s kojim je poteškoćama povezan put prema mudrosti (za Hezioda ὁδὸς τῆς ἀρετῆς, „put vrline”); tko se počne baviti filozofijom, osjeća se kao da se zaputio na otvoreno more. Tako je na početku bilo Rimljaninu Kvintu Sekstiju Nigeru, tako je bilo Diogenu iz Sinope; obojica su se odrekli svjetovnih vrijednosti pa ustanovili da do biti filozofije (još) ne mogu doprijeti.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Plut. Quomodo quis suos in virtute sentiat profectus 77D

τούτῳ δ' ὁμοῦ τι ταυτόν ἐστὶν ἢ συνέγγυς τὸ πρεσβύτατον δῆ-
λωμα προκοπῆς τοῦ Ἡσιόδου, μηκέτι προσάντη μηδ' ὄρθιον ἄγαν
ἀλλὰ ῥαδίαν καὶ λείαν καὶ δι' εὐπετείας εἶναι τὴν ὁδόν, οἷον ἐκλε-
αινομένην τῇ ἀσκήσει καὶ φῶς ἐν τῷ φιλοσοφεῖν καὶ λαμπρότητα
ποιοῦσαν ἐξ ἀπορίας καὶ πλάνης καὶ μεταμελειῶν, αἷς προστυγ-
χάνουσιν οἱ φιλοσοφοῦντες τὸ πρῶτον, ὥσπερ οἱ γῆν ἀπολιπόν-
τες ἦν ἴσασι, μηδέπω δὲ καθορῶντες ἐφ' ἦν πλέουσι. προέμενοι
γὰρ τὰ κοινὰ καὶ συνήθη πρὶν ἢ τὰ βελτίονα γινῶναι καὶ λαβεῖν,
ἐν μέσῳ περιφέρονται πολλάκις ὑποτρεπόμενοι. καθάπερ φασὶ
Σέξτιον τὸν Ῥωμαῖον ἀφεικότα τὰς ἐν τῇ πόλει τιμὰς καὶ ἀρχὰς
διὰ φιλοσοφίαν, ἐν δὲ τῷ φιλοσοφεῖν αὖ πάλιν δυσπαθοῦντα καὶ
χρώμενον τῷ λόγῳ χαλεπῶ τὸ πρῶτον, ὀλίγου δεῆσαι καταβα-
λεῖν ἑαυτὸν ἔκ τινος διήρους. καὶ περὶ Διογένους ὁμοια τοῦ Σινω-
πέως ἱστοροῦσιν ἀρχομένου φιλοσοφεῖν, ὡς Ἀθηναίοις ἦν ἐορτὴ
καὶ δεῖπνα δημοτελεῖ καὶ θέατρα, καὶ συνουσίας μετ' ἀλλήλων
ἔχοντες ἐχρῶντο κώμοις καὶ παννυχίσιν, ὁ δ' ἐν τινι γωνίᾳ συνε-
σπειραμένος ὡς καθευδήσων ἐνέπιπτεν εἰς λογισμοὺς τρέποντας
αὐτὸν οὐκ ἀτρέμα καὶ θραύοντας, ὡς ἀπ' οὐδεμιᾶς ἀνάγκης εἰς
ἐπίπονον καὶ ἀλλόκοτον ἤκων βίον αὐτὸς ὑφ' ἑαυτοῦ κἀθηται τῶν
ἀγαθῶν ἀπάντων ἐστερημένος.

Analiza i komentar

τούτῳ δ' ὁμοῦ τι
 ταύτόν ἐστιν
 ἢ σύνεγγυς
 τὸ πρεσβύτατον δῆλωμα
     προκοπῆς
     τοῦ Ἡσιόδου,
     μηκέτι προσάντη μηδ' ὄρθιον ἄγαν
     ἀλλὰ ῥαδίαν καὶ λείαν καὶ δι' εὐπετείας
     εἶναι
     τὴν ὁδόν,
         οἷον ἐκλεινομένην
         τῇ ἀσκήσει
     καὶ φῶς
         ἐν τῷ φιλοσοφεῖν
     καὶ λαμπρότητα
     ποιοῦσαν
         ἐξ ἀπορίας καὶ πλάνης καὶ μεταμελειῶν,
         αἷς προστυγχάνουσιν
         οἱ φιλοσοφοῦντες
         τὸ πρῶτον,
             ὥσπερ οἱ γῆν ἀπολιπόντες
             ἦν ἴσασι,
         μηδέπω δὲ καθορῶντες
         ἐφ' ἦν πλέουσι.

τούτῳ označava prethodno raspravljene probleme s kojima se susreće onaj
     tko se počinja baviti filozofijom
 τούτῳ... ὁμοῦ prilog s d. LSJ ὁμοῦ II

ταύτόν ἐστιν ἢ σύνεγγυς LSJ αὐτός III; imenski predikat, Smyth 909; imenski dijelovi koordinirani rastavnim veznikom

δήλωμα budući da izriče ideju blisku *verbum sentiendi*, ova riječ otvara u rečenici mjesto A+I

τοῦ Ἡσιόδου član uz vlastita imena u značenju „onaj poznati”, § 374. bilj.; Heziod, uz Homera najstariji grčki epski pjesnik, tvorac didaktičkoga i genealoškoga epa, iz Askre u Beotiji, VII. st. pr. Kr.

τὸ πρῆσβύτατον δήλωμα προκοπῆς τοῦ Ἡσιόδου Hesiodus, *Opera et dies* 286–292: Σοὶ δ' ἐγὼ ἐσθλὰ νοέων ἐρέω, μέγα νήπιε Πέρση· / τὴν μὲν τοι κακότητα καὶ ἰλαδὸν ἔστιν ἐλέσθαι / ῥηιδίως· λείη μὲν ὁδός, μάλα δ' ἐγγύθι ναίει· / τῆς δ' ἀρετῆς ἰδρωῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν / ἀθάνατοι· μακρὸς δὲ καὶ ὄρθιος οἴμος ἐς αὐτὴν / καὶ τρηχὺς τὸ πρῶτον· ἐπὴν δ' εἰς ἄκρον ἵκηται, / ῥηιδίη δὴ ἔπειτα πέλει, χαλεπή περ ἐοῦσα.

μηκέτι προσάντη μηδ' ὄρθιον... ἀλλὰ ῥαδίαν καὶ λείαν καὶ δι' εὐπετείας εἶναι § 315; imenski predikat, Smyth 909; imenski dijelovi koordinirani sastavnim i suprotnim veznicima; predikatni dio A+I

οἶον priložno, LSJ οἶος A.1: „ništa drugo nego..., upravo...”

ἐκλεινομένην § 232

ἐν τῷ φιλοσοφεῖν § 243; poimeničeni infinitiv § 497

ποιούσαν § 243

αἷς προστυγχάνουσιν odnosna zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, antecedent su ἀπορίας καὶ πλάνης καὶ μεταμελειῶν; § 231; složenica τυγχάνω; rekcija τινί

οἱ φιλοσοφῶντες § 243; poimeničenje participa članom § 373

οἱ γῆν ἀπολιπόντες § 254; složenica λείπω, § 256; poimeničenje participa (objekt participa u atributnome je položaju) članom § 373

ὥσπερ οἱ... μηδέπω δὲ... ὥσπερ uvodi poredbu; koordinacija dvaju suprotstavljenih rečeničnih članova ostvarena je česticom

ἦν ἴσασι antecedent je odnosne zamjenice γῆν; § 317.4

καθορῶντες § 243

ἐφ' ἣν antecedent je odnosne zamjenice γῆν

πλέουσι § 231, s. 116

προέμενοι γὰρ
 τὰ κοινὰ καὶ συνήθη
     πρὶν ἢ
     τὰ βελτίονα
     γνῶναι καὶ λαβεῖν,
     ἐν μέσῳ
 περιφέρονται
     πολλάκις
 ὑποτρεπόμενοι.

προέμενοι složhenica ἴημι § 306; med. LSJ προῖημι B.II
 γὰρ čestica uvodi obrazloženje: „naime...”
 πρὶν ἢ... γνῶναι καὶ λαβεῖν veznik πρὶν otvara mjesto vremenskoj zavisnoj
     rečenici, slaže se s infinitivom ako je glavna rečenica pozitivna § 488.1
 γνῶναι § 292, § 316.5
 λαβεῖν § 254, § 321.14
 περιφέρονται § 232, složhenica φέρω
 ὑποτρεπόμενοι § 232, složhenica τρέπω

καθάπερ φασὶ
     Σέξτιον τὸν Ῥωμαῖον
     ἀφεικότα
     τὰς
         ἐν τῇ πόλει
     τιμὰς καὶ ἀρχὰς
         διὰ φιλοσοφίαν,
     ἐν δὲ τῷ φιλοσοφεῖν
     αὖ πάλιν
     δυσπαθοῦντα

καὶ χρώμενον
 τῷ λόγῳ
 χαλεπῷ
 τὸ πρῶτον,
 ὀλίγου δεῆσαι
 καταβαλεῖν
 ἑαυτὸν
 ἔκ τινος διήρους.

φασὶ § 312.8; kao *verbum dicendi* otvara mjesto A+I

Σέξτιον τὸν Ῥωμαῖον Kvint Sekstije Niger, stoičko-pitagorejski filozof, od-
 bio je položaj senatora koji mu je nudio Julije Cezar; Seneka, koji piše
 o Sekstiju, spominje i da se taj filozof na kraju svakoga dana samoana-
 lizirao pitajući se: „Koje si se loše navike danas odučio? Kojemu si se
 poroku odupro? Kako si postao bolji?” (Seneca, *De ira* 3, 36)

ἀφεικότα τὰς ἐν τῇ πόλει τιμὰς... ἐν δὲ τῷ φιλοσοφεῖν... koordinacija su-
 protstavljenih rečeničnih članova s pomoću čestice

ἀφεικότα § 272; složenica ἴημι § 311

τῷ φιλοσοφεῖν § 243; poimeničeni infinitiv § 497

δυσπαθοῦντα § 243

χρώμενον § 243; rekcija τινι; LSJ *χράομαι* II, pojam kao što je λόγος zah-
 tijeva u hrvatskome prijevodu drukčiji glagol (npr. baviti se)

τῷ λόγῳ λόγος ondje: „predmet, tumačenje, teza”; LSJ s. v. III.2

τὸ πρῶτον priložno; LSJ *πρότερος* B.III.3

ὀλίγου δεῆσαι § 267, § 269; fraza LSJ δεῖ II.b; infinitiv iz A+I ovisan o
 φασὶ; i sama fraza otvara mjesto nužnoj dopuni u infinitivu

καταβαλεῖν § 243, nužna dopuna uz δεῆσαι

καὶ περὶ Διογένους

ὅμοια

τοῦ Σινωπέως

ἱστοροῦσιν

ἀρχομένου
     φιλοσοφεῖν,
 ὡς Ἀθηναίοις ἦν
     ἐορτῇ
     καὶ δεῖπνα δημοτελεῖ
     καὶ θεάτρα,
 καὶ συνουσίας
     μετ' ἀλλήλων
 ἔχοντες
 ἐχρῶντο
     κώμοις καὶ παννυχίαις,
 ὁ δ'
     ἐν τινι γωνίᾳ
 συνεσπειραμένος
     ὡς καθευδήσων
 ἐνέπιπτεν
     εἰς λογισμοὺς
     τρέποντας
         αὐτὸν
         οὐκ ἀτρέμα
 καὶ θραύοντας,
     ὡς
         ἀπ' οὐδεμιᾶς ἀνάγκης
         εἰς ἐπίπονον καὶ ἀλλόκοτον
     ἤκων
         βίον
 αὐτὸς ὑφ' ἑαυτοῦ
 κάθηται
     τῶν ἀγαθῶν ἀπάντων
 ἐστερημένος.

ἱστοροῦσιν § 243

ἀρχομένου particip u genitivu ovisi o prijedložnome izrazu περι Διογένους...
τοῦ Σινωπέως, otvara mjesto infinitivu; § 232

φιλοσοφεῖν § 243, dopuna uz ἀρχομένου

ὡς Ἀθηναίοις ἦν veznik uvodi zavisnu vremensku rečenicu § 487; imenski
predikat Smyth 909; LSJ εἰμί C.III; posvojni dativ § 412.2

ἔχοντες § 231

ἐχρῶντο § 243; rekcija τινι; LSJ χράομαι II, zabavne aktivnosti kao što su
κῶμος i παννουχίς u hrvatskome su u kolokaciji s drugim glagolima (npr.
„organizirati, provoditi se u...”)

ὁ δ' sc. Διογένης

συνεσπειραμένος § 272, § 274.3; složenica σπειράω, med. LSJ συσπειράω
A.3

ὡς καθευδήσων § 258; particip futura upotrijebljen adverbno, s ὡς izražava
namjeru § 503.3

ἐνέπιπτεν § 231, složenica πίπτω, LSJ ἐμπίπτω 4.b

λογισμοὺς „razmišljanja”; LSJ s. v. II.2

τρέποντας αὐτὸν οὐκ ἀτρέμα „koja su ga jako uznemiravala” (litota)

τρέποντας... θραύοντας § 231

ἀτρέμα prilog; DGE s. v. 2

ὡς... κάθηται veznik ὡς uvodi zavisnu izričnu rečenicu ovisnu o riječi λογισμοὺς
koja svojim značenjem zastupa *verbum sentiendi*

ἦκων adverbni particip; § 231; § 453.2

αὐτὸς ὑφ' ἑαυτοῦ „sam zbog sebe, sam si je kriv što...” LSJ ὑπό A.II

κάθηται § 315.a

ἔστερημένος § 272, § 274.3; rekcija τινος